חמץ בפסח ויוה"כ דכרת סמכינן [א]אדיסקי הכא דעשה בעלמא לא כל שכן אלא אמר רבא הא מילתא אמרי ואיתמר במערבא משום דרבי זירא כוותי שמא יקרע סדינו בתוך ג' ויתפרנו והתורה אמרה תעשה ולא מן העשוי שרא רבי זירא לסדיניה רב זירא אמר גזירה [א] נמי משום [ב]כסות לילה ואמר רבא הא [ב]מילתא אמרי ואיתמר במערבא משמיה דר' זירא כוותי [ג]היא של בגד וכנפיה של עור חייבת היא של עור וכנפיה של בגד פטורה מאי טעמא עיקר בגד בעינן [ג] רב אחאי אזיל בתר כנף אמר רבא אמר רב סחורה אמר רב הונא [ד]הטיל לבעלת שלש והשלימה לארבע פסולה [ד][משום] תעשה ולא מן העשוי [ג] מיתיבי [ה]חסידים הראשונים כיון שארגו בה ג' היו מטילין לה תכלת אימא כיון [ו] שפצעו בה ג' היו מטילין לה תכלת ומי אמרינן תעשה ולא מן העשוי (איני) [ז] והאמר ר' זירא הטיל למוטלת כשרה אמר רבא [ח] השתא בבל תוסיף קאי מעשה לא הוי מתקיף לה רב פפא [ט] ממאי דגברא לאוסופי קא מיכוין דלמא לבטולי [ו]קא מיכוין ובל תוסיף ליכא מעשה איכא אמר ר' זירא אמר רב מתנא אמר שמואל תכלת אין בה משום כלאים ואפי' בטלית פטורה מאי טלית פטורה אילימא דלית בה שיעורא והתניא [ז]טלית שהקטן מתכסה בו ראשו ורובו והגדול

חמץ בפסח כו'. כשהיו מעברים שנה היו שולחין אגרות נגולה לעשות ב' אדרים כדאמרינן בפ' קמא דסנהדרין (דף יא.) מודעין אנחנא לכון כו': **הא מילתא אמרי.** אנא הכא [ה] ואמרי במערבא משום רבי זירא כוותי דמשום הכי אסרו ציצית בסדין: **גזירה** [ט] **משום שמא יקרע סדין.** קודם לכן בתוך ג' אצבעות [י] לשפת הכנף דהיינו מקום הציצית: **ויתפרנו.** בחוטי פשתן ויניח סוף החוטין התלויין שם ואחר כך יתן בה שני חוטי תכלת ויצרף אותן שנים של לבן עמהם: **והתורה אמרה תעשה ולא מן העשוי.** ונמצאת ציצית פסולה והוו כלאים שלא במקום מצוה: **תעשה ולא מן העשוי.** דפסול היינו [יא] שעושה מתחילה שלא לשם ציצית ולא נעשה כמצותו ואחר כך תקנו קרינן ביה [יב] ולא מן העשוי ונמצא ציצית פסולה: **שרא ר' זירא לסדיניה.** התיר ציציותיו מסדינו שהי' של פשתן ונטלן משום שמא יקרע והיינו דאמר רבא איתמר במערבא משמיה דרבי זירא כוותי: ה"ג **ר' זירא אמר גזירה משום כסות לילה.** שמא יתכסה בו בלילה דפטור מציצית שנאמר וראיתם אותו (וכרמסדי) פרט לכסות לילה ונמצא נהנה מכלאים שלא בשעת מצוה: **וכנפיה של עור.** שנתתכו קרניה ותלה בהן עור: **אזיל בתר כנף.** ועביד איפכא: **הטיל.** ג' ציצית לבעלת ג' כנפים ואחר כך תלה בהן קרן ד' ועשה בו ציצית פסולה דג' ראשונות עשויין מתחילה שלא כמצותה וכי הדר מתקנה איכא תעשה ולא מן העשוי: **חסידים.** זריזין במצות: **כיון שארגו.** בטלית ג' אצבעות [יג] דמיקרי בגד כדאמרינן לגבי טומאה: **היו מטילין בה תכלת.** בשני קרניה ולכי גמרי לה היו מטילין לשנים אחרים ולא אמרינן תעשה ולא מן העשוי. [יד] ואע"ג דלא הוה מחייבין בציצית עד שתהא כדי שיתכסה בה קטן ראשו ורובו כדלקמן (א) שכל ציצית שלא נעשית מתחילתה לשם ציצית אע"פ כשנעשית שלא לצורך איכא מן העשוי דהא הכא שלא לצורך נעשית דלא היו לה אלא ב' קרנות דאילו קרנותיה האחרים אינן ראויין לציצית שהרי סופו להוסיף עליה הרבה והויא לה ציצית למעלה מג' ואנן תוך שלשה בעינן [מא:]: **כיון** [טו] **שפצעו בה ג'.** כיון שהגיעו לג' אצבעות האחרונים מטילין לה תכלת מיד ולא משהו לה מידי דהשתא ליכא למימר תעשה ולא מן העשוי דהא מכיון שהגיעו לתוך ג' האחרונים הוו להו אותן שתי קרנות נמי ראויין לציצית שכשתגמר נמצאת ציצית בתוך ג': **הטיל למוטלת.** שהיה בה ד' ציצית והטיל לה ד' אחרים [טז] כשרה בהני בתראי ואע"ג דהדר פסקינהו לקמאי. והא הכא דשלא לצורך עבדינהו בשעת עשייה ומכשרא בהו: **אמר רבא.** לעולם שלא לצורך מן העשוי קרינן ביה והכא להכי מכשרא בבתראי דקאי בבל תוסיף כי עבדינהו ולא הוו מעשה דכיון דעובר על דברי תורה לא מיקרי מעשה הלכך כי פסיק לקמאי היא הויא עשייתן דבתראי (עשיה) [יז]אבל שלא לצורך דבעלת ג' שאינו עובר עליהן הוי מעשה לאקרויי ציצית העשויה בפסול ואיכא כשגומרה תעשה ולא מן העשוי [יח]: **מעשה איכא.** והדר קושיא לדוכתה: **תכלת אין [בה] משום כלאים.** קס"ד דהכי קאמר ציצית [יט] אין בהם משום כלאים ואפילו כו':

והגדול

שמא יקרע סדינו בתוך ג'. פי' בקונטרס בתוך שלש לכנף וכשיתפרנו בחוטי פשתן יניח סוף החוטין תלויין שם לציצית והוה ליה תעשה ולא מן העשוי ואפי' לרבנן דאמרי (לעיל דף לח.) דתכלת אינה מעכבת את הלבן היינו כשיש ד' חוטין אבל הכא דליכא אלא ב' לא מיהו הוה ליה למינקט משום דבעינן טוויה או תלייה לשמה אבל תעשה ולא מן העשוי ליכא לפי מה שמפרש לקמן גבי עשאה מן הקוצים ומן הגרדין וכו' והא דתניא לקמן (דף מא.) טלית שנקרעה חוץ לשלש יתפור תוך ג' רבי מאיר אומר לא יתפור וחכ"א יתפור אפי' [ט] לרבנן גזרינן שמא יתפור ויהא בו איסור כלאים ומיהו קשה מההוא דרב הונא דאמר לקמן (דף מא:) רחוק מן הכנף ד' הוי מלות ציצית אבל מברייתא דמסיק ליכא לאקשויי דהא מפרשינן בסמוך כיון שפלעו שלש לכך צריך לפרש תוך שלש היינו שנקרע הכנף שהציצית תלוי בה ולא נשתייר ג' והוי כאילו נפסק לגמרי אבל אם נשתייר בו ג' לדברי הכל חיבור מעליא הוי והשתא שמעתין כר' מאיר אתיא והא דלא גזרינן שמא יקרע כולה דבהא לא טעו והא דמשמע פ' דם חטאת (זבחים דף צד:) גבי בגד שיצא חוץ לקלעים דאפילו נשתייר בו ג' אלא שאין בו כדי מעפורת לא חשיב חיבור ובפרק העור והרוטב (חולין דף קכג.) מוכח דכדי מעפורת הוי טפי מג' שאני התם דכל הבגד נקרע אבל הכא שאינו נקרע רק מתיכה לא הוי [יש] כפסול: [כ] **ר' זירא אמר.** משמע דרב זירא לאו היינו רבי זירא ולא כפירוש הקונטרס בכתובות (דף מג:):

משום כסות לילה. ר"ת פי' דכן עיקר כדאיתא פ' במה מדליקין (שבת דף כה:) ואינהו סבור משום כסות לילה מתוך כך יש להוכיח מכאן דהלכה כר' שמעון [י]דלילה לאו זמן ציצית היא ועוד אמרינן פ' במה מדליקין (דף כ.) אשר תכסה בה למה לי לאתויי כסות סומא והיינו כר"ש דלרבנן דרבי שמעון מוקמי ליה לרבות בעלת חמש אלמא סתם הש"ס כר"ש אתיא ועוד בפ' ב' דברכות (דף יד:) אמרינן שלא היו אומרים במערבא פרשת ציצית בלילה [ורב יוסף אמר עלה] כמה מעליא האי שמעתא וסתם ברייתא נמי פ"ק דזבחים (דף יח:) כר' שמעון מוקי ורב יהודה דרמי תכלתא לפרזומא דאינשי ביתיה לקמן (דף מג.) וכפ"ק דסוכה (דף יא.) ר"י לבד היה עושה כן ובפ"ק דברכות (דף יג.) אמר ר' יהושע בן קרחה למה נסמכה פרשה וכו' לומר שזו נוהגת בין ביום בין בלילה וזו אינה נוהגת אלא ביום ואור"ת אע"ג דכסות יום חייב אפי' בלילה וכסות לילה פטור אפי' ביום מכל מקום מיקרי שפיר זמן גרמא שהיום גורם לחייב המלבוש מיהו בירושלמי דקדושין ובתוספתא גרסינן איזו היא מצות עשה שלא הזמן גרמא כגון אבידה ושילוח הקן ומעקה וציצית ורבי שמעון פוטר את הנשים מן הציצית אמר להם רבי שמעון אי אתם מודים לי שהיא מצות עשה שהזמן גרמא שהרי כסות לילה פטור אמר ר' אילא טעמא דרבנן שאם היתה טלית המיוחדת ליום ולילה חייבת ובספרי נמי תניא על כנפי בגדיהם שומע אני אף בעלת ג' וכו' שומע אני אף כסות לילה במשמע ת"ל וראיתם אותו ביום ולא בלילה ואם היתה טלית מיוחדת ליום ולילה חייבת בלילה ול"ע: **והאמר** ר' זירא הטיל למוטלת כשרה. תימה היכי ס"ד דרבי זירא לית ליה תעשה ולא מן העשוי הא [כא] ר' זירא גופיה אית ליה לעיל וי"ל דס"ד כיון דתחילת הנחתן לשם מלוה לא שייך ביה תעשה ולא מן העשוי אבל לעיל כי מתוך נתבטלה הנחתו: **בבל** תוסיף קאי מעשה לא הוי. דכיון דעביד איסורא לא חשיב עשייה ובשעת קציצת הראשונים זו היא עשייתן ולא דמי להא דפ' קמא דסוכה (דף יא.) דלא אמרינן קציצתן זו היא עשייתן ול"ע: **ממאי** דגברא לאוסופי קמיכוין. ה) אפילו למאן דאמר בפ' בתרא דעירובין (דף ק.) דלעבור משום בל תוסיף לא בעי כוונה ומשמע נמי בההוא פירקא דלרבי יהושע לא בעי כוונה מ"מ הכא מודה דליכא בל תוסיף כיון דלבטולי קמיכוין:

תכלת אין בה משום כלאים ואפילו בטלית פטורה. מדקאמר ואפילו ולא קאמר אפי' בלא ו"ו משמע דבלא טלית פטורה איצטריך לאשמועינן דתכלת אין בה משום כלאים וכי האי גוונא דייק פ' טרף בקלפי (יומא מו.) אומר היה ר"מ אברי עולת חול שניתותרו עושה להן מערכה וסודרן ואפי' בשבת ומוכחא ל) סוגיא דהתם דתרתי מילי אשמעינן [כב] ואור"ת דהכא נמי אשמעינן דאפילו בלילה אין בה משום כלאים אף על גב דלאו זמן ציצית היא דלגמרי התיר הכתוב כלאים של ציצית והא דגזרינן לעיל משום כסות לילה היינו כסות שאינו מיוחד רק מ) ללילה (ור"ת סותר פירוש שלמעלה) דכסות יום חייב אפילו בלילה וכן פרק קמא דקדושין (דף לד.) ותדע

דאמרינן

עין משפט נר מצוה

יח א מיי' פ"ד מהלכות קידוש החדש הלכה יז:

יט ב מיי' פ"ג מהלכות ציצית הלכה ז:

כ ג מיי' שם הלכה ד טוש"ע א"ח סימן י סעיף ה:

כא ד מיי' שם פ"א הלכה טו טוש"ע שם סעיף ה:

כב ה מיי' שם הלכה טו טוש"ע שם סעיף ו:

כג ו מיי' שם פ"ג הלכה א טוש"ע א"ח סימן ט סעיף א:

◆

שיטה מקובצת

א] גזירה משום כסות לילה האי טעמא הוא עיקר ומינה שמעינן דלילה לאו זמן ציצית הוא ולפיכך אין להטיל ציצית בכסות לילה ואפילו מינה וקי"ל בהא כב"ש דסדין בציצית פטור ופר"ת דאפילו במינה פטור וכסות המיוחד ביום אי לביש ליה בלילה נמי מברך עליו וכן משמע בירושלמי ואמר הר"ר מקינון שכך היה מנהגו של הריב"א כשהיה משכים קודם עמוד השחר ללמוד תורה היה מברך על טליתו משום ההיא דירושלמי אבל לא היה נראה בעיני ר"ש בר שמשון לברך בלילה על הציצית כיון דלילה לאו זמן (תפילין) [ציצית] היא [illegible] נוהג בסליחות קודם עמוד השחר ובערבית היה לוקח טלית שאולה להתעטף בו שלא [illegible] מברך עליו: ב] רב אחאי אזיל בתר כנף. ואומר הר"י דאפילו לרב אחאי כשנותנין מעט עור על הכנף לחיזוק הוי שפיר מין כנף כיון שלא נסמך הכנף לצמר ע"כ: ג] מיתיבי חסידים הראשונים כו' ואר"ת [illegible] לא פריך מהא [אהא] דאמרינן תלאן ואח"כ פסק ראשי החוטין שלהן פסולה משום תעשה ולא מן העשוי וי"ל דהתם גוף הציצית נעשו בפסול שלא היה בהם כי אם אחד ארוך ולא היה כלום בהא כו"ע מודו דאמרי' תעשה ולא מן העשוי דפסול אבל הכא שהציצית נעשו כהלכתן אלא שנעשו בפטור [illegible] [עלה] מהך ברייתא שהיו מטילין לה ציצית אע"פ שעדיין לא היה לה אלא ב' כנפות [illegible] פי' רש"י וכן ההיא דסוכה דהדלה עליה גפן ואח"כ פסקה למטה ודאי לכו"ע הוה עשוי בפסול: ד] שבצעו בה. פי' כיון שגמרו את הבגד עד ג' אבל קודם ג' לא היו מניחים [illegible] היו מקום הנחת ציצית ולא [illegible] דא"כ א) תקשי לקמן [illegible] והיינו רב הונא [illegible] דאמר לקמן ארבע בתוך ארבעה ונראה לפרש שבצעו בה שלש כלומר שנכנסו לתוך ג' אחרונות אבל קודם לכן [illegible] שעתידים להוסיף ג' שהוא [illegible] חשוב בפני עצמו מתבטל הכנף הראשון דאין הציצית בכנף הבגד כלל אבל בבגד [illegible] נגמר יכול להיות שמקום הנחת ציצית בתוך ד' תו"ח. [illegible] (מה שנגמר) [אם נגמר] בתוך ג' מה שמוסיף מכאן [ואילך] לא חשיב כנף בפני עצמן אבל מה שמוסיף אח"כ [illegible] משלוש הוי"ל הכנף אחר כהטיל (כנף) [הציצית חשוב] [illegible] בפני עצמו: ה] והאמר ר' זירא כו' אלמא דלית קפידא דתעשה ולא מן העשוי וא"ת [illegible] ר' זירא אמר לעיל שמא [illegible] כו' אלמא דאית ליה תעשה ולא מן העשוי וי"ל דהתם אינו נעשית כהלכות ציצית שהרי חוט התפירה הוא [illegible] הד' חוטין אבל הכא הד' ציצית אחרונים נעשין כהלכתן א"א שנעשו בפטור והקשה [illegible] וכי פליג ר' זירא אההיא דתנן הדלה עליה את הגפן ואת הדלעת ואח"כ חתכה פסולה משום תעשה ולא מן העשוי וי"ל דלא דמי דהתם נעשו בפסול דסוכה נעשית במחובר וגבי תלאן ואח"כ פסקן נעשו נמי בפסול שלא היו בה ד' חוטין אבל הכא הרי אחרונים כהלכתן אלא שנעשו בפטור אבל ההיא דבעל שלש פריך שנעשו בהילכתן אלא שנעשו בפטור: ו] תיבת השתא נמחק: ז] ממאי דגברא לאוספי קא מכוין כו' וא"ת במאי פליגי וכי רבא סבר דעובר בבל תוסיף בעשיה מיד אע"פ שאינו לובשו ופי' הר"ם דה"ק רבא בבל תוסיף [קאי] דעתו ללובשו ורוצה לעבור בבל תוסיף ומשום הכי מעשה לא הוי ופריך רב פפא ממאי דללובשו קא מכוין דלמא לבטולי קא מיכוין פי' לפסוק הראשון קודם שילבשנו ולא יעבור בטלית זה בבל תוסיף. תו"ח: ח] הכא ואיתמר במערבא: ט] גזירה שמא יקרע סדין: י] לשפת ולפי האי טעמא נקט דוקא סדין בציצית לפי שנוח ליקרע תוס' אחרות: יא] שנעשית בתחילה: יב] ביה תעשה ולא מן העשוי אבל אם היתה ציצית כשרה מתחילה לית בה משום תעשה ולא מן העשוי הס"ד: יג] אצבעות שראוי לתלות בהן ציצית: יד] תיבות ואע"ג דלא היה כו' עד כדלקמן לשם נמחק אלמא שכל ציצית שלא נעשית מתחילתה בפסול אע"פ שנעשית שלא לצורך ליכא מן: טו] כיון שבצעו: טז] אחרים לבטל ארבע ציצית הראשונות כשרה בהני בתראי ואע"ג דאי עביד שלשה בתראי אכתי לא בטיל קמאי ואשתכח שלשה אינן ציציות דהא לא מחייב וכי הדר עביד לרביעי דביטל קמאי קרינא להנך שלשה ראשונות שבאחרונות שמצטרפין בהדי רביעית תעשה ולא מן העשוי עי' ב' ברש"י בתו"י וכן כתוב בפסקי הרא"ש: יז] העשוי וזה עיקר הס"ד: יח] ציצית אע"ג דחציה פשתן וחציה צמר אין בה משום: יט] הוי כנפסק תיבת בפסול נמחק: כ] ה"ג רב זירא: כא] רבי זירא (דהא) [גופיה] אמר לעיל גזירה שמא יקרע: כב] ואור"ת קדושין דף ל"ד ע"א בתוס':

מסורת הש"ס

א) [ברכות מה:], ב) ל"ק, ג) [לקמן מא.], ד) [במדבר טו], ה) [שבת כו:], ו) אלמא שכל ציצית שנעשית מתחילתה כדי לצורך ליכא מן. ל"ק, ז) רש"א מ"ו, ח) [illegible], ט) לרבי מאיר גזרינן. ל"ק, י) לקמן מג., כ) [illegible], ל) [illegible], מ) [illegible] ל"ק.

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה היו מטילין וכו' כדלקמן אלמא דכל ציצית שנעשית מתחילתה אע"פ שנעשית שלא לצורך ליכא מן העשוי:

◆

מוסף רש"י

כסות לילה. כסות המיוחד ללילות (שבת כז:).

◆

רבינו גרשום

אחמץ בפסח ויוה"כ דאיסור כרת סמכינן אדיסקא ששולחין לגולה כשמעברין אדר או אלול: הכא דעשה בעלמא הוא דכתיב ועשו להם ציצית לשמן לא כ"ש דסמכינן: אלא מה טעם אסורה גזירה שמא יקרע סדינו בתוך ג' אצבעות סמוך לכנף מקום שראוי להטיל ציצית ויתפרנו להקרע בחוט של צמר או של פשתים ופעמים שמשייר מן החוט של תפר ויעשנו ציצית עם חוטין אחרים והתורה אמרה תעשה ולא מן העשוי ולא הוי ציצית ועובר משום כלאים. מאי טעמא. האי דכתיב על כנפי בגדיהם בעינן עיקר טלית רובו שיהא של בגד: אמר רב סחורה הטיל ציצית לבעלת שלש כנפים והשלימה לד' שעשה לה כנף רביעי והניח בו ציצית רביעי פסולה מאי טעמא דכי הטיל לבעלת ג' לא הוי ציצית דלאו בת חיובא היא ההיא שעתא דעל ארבע כנפות כסותך אמר רחמנא ולא על ג' וכי משלים לה ד' לאו כלום הוי דהני תלת מיחזי כמו שלא נעשו לשום ציצית ולא מצי למיחשבינהו השתא דתעשה אמר רחמנא בעידן חיובא ולא מן העשוי כבר שלא בזמן חיובא: חסידים הראשונים כיון שארגו בה בטלית ג' אצבעות היו מטילין לה תכלת לאותן שתי כנפים מפני שהיו זריזין במצות וכי משלמי לה לטלית כולה רמו לה ב' ציצית האחרים אלמא לא אמרי' תעשה ולא מן העשוי כבר: אימא כיון שבצעו בה שלשה כלומר כיון שגמרו ג' אצבעות האחרונים לא הוו משהו לה אלא לאלתר רמו לה תכילתא וכל הכנפים ביחד: והאמר ר' זירא הטיל למוטלת. היינו שהטיל ציציות אחרים לסדין שכבר היתה מוטלת לה ציציות כשרה ואין בה חיוב כלאים וחשבינן להו כמי שהטילן כולן ביחד דמי ולא אמרינן כי רמי הני בתראי לאו בת חיובא הואי דכבר היו לה ציציות הכא נמי שהטיל לבעלת ג' כי חזר והטיל הרביעי ליחשוב כהטיל עכשיו כולן ביחד הוו ולא תפסל: אמר רבא כהא לא קשיא דהאי הטיל למוטלת משום הכי כשרה דבבל תוסיף (בעל) קאי אבל מעשה לא הוי הנך בתראי לצורך תיקון הטלית שכבר היא מתוקנת והוי כמאן דליתנהו משום הכי כשרה. אבל הכא בהטיל לבעלת ג' מעשה קא עביד דהשתא הוא דמיתקנא כד משוי ביה האי ציצית רביעי. וכיון דהנך ג' קמאי לאו בכשורות עבדינהו קרינא ביה תעשה ולא מן העשוי הלכך פסולה: מתקיף לה רב פפא להאי תירוץ דרבא ממאי דהאי גברא דהטיל למוטלת לאוסופי קא מיכוין ולא לבטל כך קאמרת ודלמא לבטולי הנך קמאי קא מיכוין ומעשה איכא דהשתא הוא דקא עביד מעשה ואפילו הכי אמר רבי זירא דכשרה דדמי כמו שהטילן ביחד דאי לא חשבינן הכי אמאי כשרה הא הוי הנך קמאי כלאים אלא שמע מינה דחשבינן להו כציצית הכא נמי בהטיל לבעלת שלשה אע"ג דהשתא קא עביד מעשה כי השלימה אמאי פסולה ליתשבינהו נמי כמו שהטילן ביחד אלא ודאי קשיא: תכלת בסדין אין בה משום כלאים ואפילו בטלית שהיא פטורה מן הציצית אין בה משום כלאים: אילימא דלית בה שיעורא כדי להתכסות:

א. נראה דצ"ל תקשי תוכחה על דברי רב הונא לקמן (דף מא.) דאמר ארבע וכו'